

धोरण : 9

संस्कृत

9. उपकारहतस्तु कर्तव्यः

स्वाद्याय

अनुवाद

(नेपथ्ये अरे रे राष्ट्रियश्यालक । एहि एहि । स्वस्य अविनयस्य
फलमनुभव ।)

(ततः प्रविशति पुरुषैरधिष्ठितः पश्चाबाहुबद्धः शकारः ।)

(प५८। पाइ॥ - अरे रे राजना साणा ! आव, आव. पोताना
अविनयनुं इ॥ भोगव.)

(पछी राजना माणसोथी पकडायेलो, पाइ॥ बंधायेला हाथवाणी
शकार प्रवेश करे छ.)

શકાર: (દિશોડવલોક્ય) સમન્તતઃ ઉપસ્થિતઃ એ રાષ્ટ્રિયબન્ધઃ ।

તત્કમિદાનીમ् અશરણ: શરણ વ્રજામિ । (વિચિન્ત્ય) ભવતુ,

તમેવ શરણવત્સલં ગચ્છામિ । (ઇત્યુપસૂત્ય) આર્યચાર્દત્ત ।

પરિત્રાયસ્વ પરિત્રાયસ્વ । (ઇતિ પાદયો: પતિ ।)

શકાર - (દિશાઓ જોઈને) આ રાજના સાળા તો ચારે બાજુથી જકડાયા છે
તો અત્યારે જેનું કોઈ શરણ નથી એવો હું કોને શરણે જાઉં?

(વિચારીને) ભલે, તે જ શરણાગત પ્રત્યે સ્નેહાળની શરણે હું જાઉં

છું. (એમ કહી પાસે જઈને) હે શ્રીમાન ચારુદત ! બચાવો, બચાવો.

(એમ કહી ચરણોમાં પડે છે.)

(નેપથ્યે - આર્યચારુદત્ત ! મુખ મુખ ! વ્યાપાદ્વામ એનમ् ।)

શકાર : (ચારુદત્તં પ્રતિ) ભો અશરણશરણ પરિત્રાયસ્વ ।

ચારુદત્તઃ : (સાનુકમ્પમ) અહહ । અભયમ् અભયં શરણાગતસ્ય ।

(પડે પાછળ - હે શ્રીમાન ચારુદત્ત ! છોડો, છોડો. અમે આને
મારી નાખીએ હીએ.)

શકાર - (ચારુદત્ત તરફ) જેનું કોઈ શરણ નથી તેવાના હે શરણરૂપ ! રક્ષા કરો.

ચારુદત્ત - (દયા સાથે) અરે રે ! શરણે આવેલનું અભય થાઓ, અભય થાઓ !

शर्विलकः : (सावेगम) आः अपनीयताम् अयं चारुदत्तपार्थात् ।

(चारुदत्तं प्रति) ननूच्यतां किमस्य पापस्य अनुष्ठीयतामिति ।

आकर्षन्तु सुबद्धवैनं शवभिः संखाद्यताम् अथ ।

शूले वा तिष्ठतामेष पाट्यतां क्रकचेन वा ।

शर्विलक - (ક्रोध साथे) अरे, आने चारुदत्त पासेथी हर लड्य जाओ.

(चारुदत्त तरक्ष) खरेखर बोलो, आ पापीनुं शुं करवामां आवे ?

आने मज्जभूत रीते बांधीने घेंयो; पछी कूतराओथी (ऐने) झड़ी

झवडाववामां आवे; ऐने शूली उपर ऊबो राखवामां आवे

अथवा करवत वडे वहेवरावी (कापी) देवामां आवे !

ચારુદત્તઃ : કિમહં યદ્ બ્રવીમિ તત્ ક્રિયતે ।

શર્વિલકઃ : કોડત્ર સંદેહઃ ।

શકારઃ : ભવ્ષારક ચારુદત્ત શરણાગતોઽસ્મિ । તત્ પરિત્રાયસ્વ । યત્તવ
સદ્ધશં તત્કુરુ । પુનર્ન ઈદ્ધશં કરિષ્યામિ ।

ચારુદત્ત - શું હું જે બોલું છું તે કરાય છે?

શર્વિલક - એમાં શો સંશય છે?

શકાર - માલિક ચારુદત્ત ! હું શરણે આવેલો છું. તો બચાવો. જે તમને
યોગ્ય લાગે તે કરો. ફરી વાર હું એવું નહીં કરું.

(नेपथ्ये) (पौरा: व्यापादयत | किंनिमित्तं पातकी जीव्यते |)

शर्विलकः : अरे रे अपनयत | आर्यचारुदत्त आज्ञाप्यताम् किमस्य पापस्य
अनुष्ठीयताम् |

(પડદા પાછળ - નગરજનો, મારી નાખો. શા કારણે પાપીને જિવાડી
રાખ્યો છે ?)

શર्विलક - અરે રે દુર લઈ જાઓ. હે આર્ય ચારુદત ! આજા આપો, આ
પાપીનું શું કરવામાં આવે.

ચારુદત્તઃ : કિમહં યદ્ બ્રવીમિ તક્રિયતે ।

શર્વિલકઃ : કોડત્ર સંદેહઃ ।

ચારુદત્તઃ : સત્યમ् ।

શર્વિલકઃ : સત્યમ् ।

ચારુદત્ત - શું હું જે બોલું છું તે કરાય છે ?

શર્વિલક - એમાં શી શંકા છે ?

ચારુદત્ત - સાચું ?

શર્વિલક - સાચું.

ચારુદત્તઃ : યદ્યેવं શીଘ્રમયમ्....।

શર્વિલકઃ : કિં હન્યતામ् ।

ચારુદત્તઃ : નહિ નહિ । મુચ્યતામ् ।

શર્વિલકઃ : કિમર્થમ् ।

ચારુદત્ત - જો એમ હોય, તો જલદીથી આને ...

શર્વિલક - શું મારી નાખવામાં આવે?

ચારુદત્ત - ના, ના. મુક્ત કરો.

શર્વિલક - શા માટે.

ચારુદત્તઃ : શત્રુઃ કૃતાપરાધઃ શરણમુપેત્ય પાદયોઃ પતિતઃ ।

શસ્ત્રેણ ન હન્તવ્યઃ

શર્વિલકઃ : એવમ् । તહીં શવભિઃ ખાદ્યતામ् ।

ચારુદત્તઃ : નહિ ।..... ઉપકારહતસ્તુ કર્તવ્યઃ ॥

ચારુદત - ગુનો કરનાર શત્રુ શરણે આવીને ચરણોમાં પડ્યો હોય
તો (એને) શસ્ત્રથી ન હણવો.

શર્વિલક - એમ. તો (એને) કૃતરાષ્ટો વડે ખવડાવી દેવાય.

ચારુદત - ના. એને ઉપકારથી હણવો જોઈએ.

શર્વિલકઃ : અહો આશ્ચર્યમ् । કિં કરોમિ । વદત્વાર્યઃ ।

ચારુદત્તઃ : તન્મુચ્યતામ् ।

શર્વિલકઃ : મુક્તો ભવતુ ।

શકારઃ : આશ્ચર્યમ् । પ્રત્યુજ્જીવિતોऽસ્મિ । (ઇતિ પુરુષૈઃ સહ નિષ્ક્રાન્તઃ ।)

શર્વિલક - વાહ ! આશ્રય ! હું શું કરું. આપશ્રી કહો.

ચારુદત્ત - તો (એને) મુક્ત કરી દો.

શર્વિલક - મુક્ત થઈ જ.

શકાર - આશ્રય ! મને જિવાડી દેવામાં (ઉગારી લેવામાં) આવ્યો. (એમ બોલી માણસો સાથે જાથ છે.)

स्वाध्याय

प्रश्न 1. अधोलिखितेभ्यः विकल्पेभ्यः समुचितम् उतरं चिनुत ।

(1) पुरुषैरधिष्ठितः शकारः कीदृशः आसीत् ?

(क) पाशबद्धः

(ग) प्रसन्नः

(ख) पश्चाद्बाहुबद्धः

(घ) दुःखितः

(2) 'किमहं यद् ब्रवीमि तत् क्रियते इति वचनम् कस्य ?

(क) नगरजनस्य	(ख) शर्विलकस्य
(ग) शकारस्य	(घ) चारुदत्तस्य

(3) 'एवम् तर्हि श्वभिः खाद्यताम् ।' एतद् वाक्यं कः वदति ?

(क) शूद्रकः	(ख) चारुदत्तः
(ग) शर्विलकः	(घ) शकारः

(4) शकारः आश्चर्यम् _____ अस्मि ।

(क) जीवितः

(ख) प्रत्युज्जीवितः

(ग) उज्जीवितः

(घ) मुक्तः

(5) कः _____ सन्देहः ?

(क) ततः

(ख) यतः

(ग) अत्र

(घ) इतः

(6) सः _____ सह निर्गच्छति ।

(क) पुरुषैः

(ख) पुरुषं

(ग) पुरुषस्य

(घ) पुरुषः

(7) शर्विलकः _____ प्रति पश्यति ।

(क) चारुदत्ताय

(ख) चारुदत्तं

(ग) चारुदत्तेन

(घ) चारुदत्तात्

(8) यदि एवं _____ श्वभिः खाद्यताम् ।

(क) तदा

(ख) यत्र

(ग) तत्र

(घ) तहि

प्रैन 2. रेखांकितपदानां समासप्रकारं लिखत -

- (1) अहह! अभ्यम् अभ्यं शरणागतस्य ।
➤ शरणागतस्य - द्वितीया तत्पुरुष समास
- (2) आः अपनीयताम् अयं चारुदत्तपार्धात् ।
➤ चारुदत्तपार्धात् - षष्ठी तत्पुरुष समास
- (3) उपकारहतः कर्तव्यः ।
➤ उपकारहतः - तृतीया तत्पुरुष समास

प्रश्न 3. अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां लिखत-

(1) शकारः चारुदत्तम् उपसृत्य किं कथयति?

➤ शकारः चारुदत्तम् उपसृत्य कथयति , “आर्यचारुदत्त,
परित्रायस्व, परित्रायस्व ।”

(2) नेपथ्ये पौराः किं कथयन्ति?

➤ नेपथ्ये पौराः कथयन्ति, "व्यापादयत, किनिमित्तं
पातकी जोव्यते?"

(3) कृतापराधः शत्रुः यदि शरणमुपेत्य पादयोः पतितः
तदा किं करणीयम्?

➤ कृतापराधः शत्रुः यदि शरणमुपेत्य पादयोः पतितः तदा
सः शस्त्रेण न हननीयः (हन्तव्यः वा)।

(4) उपकारेण कः हतः?

➤ उपकारेण कृतापराधः शत्रुः शकारः हतः (स्यात्) ।

प्रश्न 4. उदाहरणानुसारं शब्दरूपैः रिक्तस्थानानि पूरयत

उदा., पुरुषेण

(1) पापस्य

(2) पादस्य

पादे

(3) पौरः

(4) आर्यचारुदत्तम्

(5) मुक्तः

पुरुषाभ्याम्

पापयोः

पादयोः

पादयोः

पौरौ

आर्यचारुदत्तौ

मुक्ती

पुरुषैः

पापानाम्

पादानाम्

पादेषु

पौराḥ

आर्यचारुदत्तान्

मुक्ताः

પ્રશ્ન 5. અધોલિખિતાનાં પ્રશ્નાનામ् ઉત્તરાણિ ગુર્જરભાષાયાં લિખત।

(1) શકારે શેનું ફળ ભોગવવાનું છે ?

ઉત્તર : રાજના સાથા સકારે વસંતસેનાને ગુંગાળાવીને મારી નાખી હતી અને પોતે કરેલી આ હત્યાનો આરોપ તે ચારુદત ઊપર મૂકે છે. આ કુકર્મનું તેણે ફળ ભોગવવાનું છે.

(2) શકાર હવે ચારુદતને કયા રૂપમાં જુઓ છે ?

ઉત્તર : શકાર હવે ચારુદતને આર્યપુરુષ અને સર્વકલ્યાણકારી સ્વામી તેમજ પોતાના એકમાત્ર શરણસ્થાન રૂપે જુઓ છે.

(3) શર્વિલક શકારને કેવો દંડ આપવાનું વિચારે છે ?

ઉત્તર : શર્વિલક શકારને બહુ કસ્સ દંડ આપવાનું વિચારે છે. તે કહે છે કે આને મજબૂત રીતે બાંધીને એંચો; પછી કૂતરાઓથી આને ફાડી ખવડાવો; આને શુલીના માંચડે ઉભો રાખો અથવા કરવત વડે આને વહેવરાવી દો.

Thanks

For watching